

Dušan Mlacović

Inventar rodbine Brate (Bratti) iz Kopra iz leta 1429: vpogled v svet plemstva največjega poznosrednjeveškega urbanega središča na Slovenskem

MLACOVIĆ, Dušan, dr., docent, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, dusan.mlacovic@ff.uni-lj.si

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8752-0815>

Inventar rodbine Brate (Bratti) iz Kopra iz leta 1429: vpogled v svet plemstva največjega poznosrednjeveškega urbanega središča na Slovenskem

Zgodovinski časopis, Ljubljana 79/2025, št. 1-2, str. 8–27, 52. cit.

1.01 izvirni znanstveni članek

Dne 13. januarja 1429 so v Kopru sestavili inventar premoženja in nepremičnega premoženja, ki sta ga po koprskemu plemiču Almeriku Brateju podedovala njegova mladoletna sinova Gregor in Sardij. Inventar je obsežen, popisane premoženja so ovrednotili na 1601 ducat in 10.411 liber, skupna vrednost popisane premoženja je znašala približno 7000 ducatov. Na osnovi analize inventarja in drugih sočasnih virov prispevek poda podoba narave imetja in gospodarske dejavnosti koprške plemiške rodbine, ki ni pripadala ekskluzivnemu krogu najuspešnejših med plemstvom v domačem mestu, in njeno vpetost v funkcioniranje največjega poznosrednjeveškega mesta na vzhodnem Jadranu kot urbanega organizma.

Ključne besede: plemstvo, Bratti, Koper, srednji vek, inventar

MLACOVIĆ, Dušan, PhD., assist. prof., University of Ljubljana, Faculty of Arts, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, dusan.mlacovic@ff.uni-lj.si

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8752-0815>

The inventory of the Brate (Bratti) family of Koper from 1429: an insight into the world of the nobility of the largest late medieval urban centre in Slovenia

Zgodovinski časopis (Historical Review), Ljubljana 79/2025, No. 1-2, pp. 8–27, 52, notes.

Language: Sn. (En., Sn., En.)

On 13 January 1429, an inventory of the movable and immovable property inherited from the nobleman of Koper, Almerico Brate, by his two minor sons, Gregor and Sardius, was drawn up in Koper. The inventory is extensive, the inventoried movable property was valued at 1601 ducats and 10,411 lire, and the total value of the inventoried property was approximately 7000 ducats. On the basis of the analysis of the inventory and other contemporary sources, the paper provides an insight into the nature of the property and economic activity of the noble family of Koper, which did not belong to the exclusive circle of the most successful among the nobility of the home town, and its involvement in the functioning of the largest late medieval city on the eastern Adriatic as an urban organism.

Keywords: nobility, Bratti, Koper, Middle Ages, inventory

Uvod: inventar, rodbina, mesto*

Inventar koprške plemiške rodbine Brate (pozneje Brati, oz. Bratti) iz leta 1429 ima poseben položaj med viri za koprsko poznosrednjeveško zgodovino: je prvi dokument v prvi knjigi z Majerjevega seznama arhivskega gradiva nekdanje koprške komune, hranjenega v Državnem arhivu v Benetkah, vnovič dostopnega od leta 2017.¹ Dne 13. januarja 1429 ga je na domu gospe Eufemije Brate, vdove po pokojnem Iohannesu, in gospe Fantine Brate, vdove po pokojnem Almeriku, sinu omenjenih Eufemije in pokojnika Iohannesa, v koprski porti Sv. Martina sestavil koprski notar in meščan *Iohannes de Polla quondam ser Petri*. Sestavil ga je vpričo dveh koprskih plemičev, svojega brata Filipa (*ser Filippo de Polla quondam ser Petri*) in Kolmana Vergerija (*ser Colmano de Verzeriis quondam ser Dominici*), pooblaščenec koprškega podestata Marka Mema (*Marco Memo*) za sestavo inventarja ter ob prisotnosti drugih prič, koprskih meščanov Bartola de Cereta, Jakoba Bonzanina, Antonella Vide in Angela Bufina. Inventar, kot so ga predpisovali koprski statuti, so sestavili po naročilu Eufemije in Fantine, in sicer v dobro bratov Gregorja in Sardija, mladoletnih Fantininih sinov in sinov pokojnega Almerika.² Tako nasledstvo kot skrbništvo sta bila določena z oporoko njunega očeta, sestavljeno 11. decembra 1428, torej dober mesec pred nastankom inventarja. Popis premoženja v njem je obsežen, sestavljen je iz kar 438 popisnih enot premičnin, popisa gotovine v posebni skrinji, 48 evidentiranih terjatev in 68 popisnih enot nepremičnega premoženja.

Inventar Brate si z obsegom, pestrostjo in sporočilnostjo gotovo zasluži temeljitejšo razpravo od pričujočega prispevka in tudi transkripcijo v obliki priloge.³ S podobo,

* Pričujoča raziskava je bila opravljena v okviru raziskovalnega programa Slovenska zgodovina (P6-0235) in raziskovalnega projekta Urbana morfologija Kopra v poznem srednjem veku (J6-50188), ki ju sofinancira ARIS – Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

¹ *Inventarium bonorum omnium mobilium et stabilium commissarie sive hereditatis quondam ser Almerici Brate filii quondam ser Iohannis Brate de Iustinopoli*, ASV, AC, u. 1, 1r–13v (257r–369v). Fond Arhiv nekdanje koprške komune je v beneškem državnem arhivu formalno v procesu urejanja (zato nenavadna oznaka ZZZ_Fondi in corso di riordinamento) in je kot neurejeno arhivsko gradivo dostopen po začasnem režimu, upošteva zastareli inventar, ki ga je v začetku 20. stoletja sestavil koprski arhivist Francesco Majer, *L'archivio antico*.

² Glej: *Statut Koprškega komuna*, 56 (II, 24), 79 (II, 57), 81 (II, 58).

³ Inventar Brate bo skupaj z drugimi tedanjimi koprskimi inventarji kmalu predmet disertacije, ki se bo ukvarjala z materialno kulturo Kopra v poznem srednjem veku, in takrat prideta na vrsto tako njegova transkripcija kot njegova temeljita kulturnozgodovinska obravnava.

položajem in vlogo plemstva daleč največjega urbanega središča na Slovenskem v poznem srednjem veku se po večdesetletni nedostopnosti knjig koprskih vicedominov šele začenjamo spopadati.⁴ Teh knjig ni še nihče temeljito pregledal, zato še ne vemo, ali v njih obstaja še kakšen podobno obsežen ali morda še obsežnejši sočasni inventar od inventarja Brate.⁵ Temeljito prozopografsko delo na področju materialne kulture, ki bo omogočilo trdne rezultate, kot je to bilo opravljeno na primeru kranjskih plemiških inventarjev v zgodnjem novem veku ali na primeru inventarja Pirančana Almeriga Petronija iz leta 1599, šele sledi.⁶ V pričujočem prispevku inventar Brate ne bo uporabljen kot vir za spoznavanje koprške poznosrednjeveške materialne kulture in kulturne zgodovine, ampak ga bomo, ob boku opravljenemu pregledu obsežnega arhivskega gradiva koprške komune iz 14. in prve polovice 15. stoletja za potrebe koprške srednjeveške urbane zgodovine, uporabili v druge namene: na eni strani nam bo pripomoček za odstiranje pogleda na gospodarsko usmerjenost in moč plemstva mesta Koper v poznem srednjem veku ter na ekonomske vzvode različne družbene moči njegovih pripadnikov. Na drugi strani nam bo ta inventar izhodiščna točka za razumevanje vloge koprškega plemstva v procesu preustroja urbane morfologije domačega mesta v poznem srednjem veku. Z njegovo pomočjo in s pomočjo drugih virov, ki nam dopolnjujejo informacije o rodbini Brate v poznem 14. stoletju in v prvih desetletjih 15. stoletja, bomo poskušali odgovoriti na to, kakšna je narava imetja in s tem gospodarske dejavnosti koprške plemiške rodbine, ki je nedvomno ugledna, a v času nastanka inventarja ni pripadala ekskluzivnemu krogu najuspešnejših med plemstvom v domačem mestu, ter na to, kako je koprška plemiška rodbina, s svojo materialnostjo, kot nam jo kot vir zariše inventar, vpeta v funkcioniranje največjega poznosrednjeveškega mesta na vzhodnem Jadranu kot urbanega organizma in kako

⁴ Glej: Mlacović, Koper v poznem, 819–854. V sklopu temeljnega znanstveno-raziskovalnega projekta »Urbana morfologija Kopra v poznem srednjem veku« (oktober 2023–september 2026) smo za lastne potrebe uredili reprodukcije enot od št. 1 do št. 36 (z izjemo zelo poškodovanih in zato nedostopnih enot 4, 11, 15 in 33) in jim dodali številčne oznake folijev. Foliacijo smo izvedli upoštevaje fizično stanje enot v letu 2017, folij št. 1 je prvi folij v enoti, sledi številčenje folijev po pravilih arhivistike, in sicer glede na dejanska strukturo in obseg enote, vezane v knjigo. Če je v kateri od enot ena sama stara foliacija in je ta dosledna, a se ne začne s folijem, oštevilčenim s številko 1, smo to foliacijo upoštevali kot relevantno in je nismo spreminjali. V tem prispevku je za citiranje uporabljena naša interna foliacija, ki bo osnova morebitni stalni foliaciji (enot) knjig od 1 do 36 po Majerjevem inventarju. Če so v dokumentih vidni ostanki nekdanjih foliacij gradiva, so nekdanje oznake folijev zaradi lažje identifikacije citiranega dodane v oklepaj. Tak primer je ravno inventar Brate, na katerem je vidna stara foliacija 257r–369v, a se ta nato v knjigi ne nadaljuje. Na tem mestu se zahvaljujem študentom Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani Katarini Benkič, Klemnu Bergantu, Gregorju Gartnerju, Alini Gobec, Eriku Severju in Matiji Terglavu, ki so se lotili foliacije omenjenega gradiva. Posebna zahvala gre Ivanu Mrnareviću, študentu zgodovine s Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu (Sveučilište u Zagrebu), ki je kot gostujoči praktikant izvedel skrben pregled in potrebno popravo nove foliacije.

⁵ Poškodovano enoto št. 6 z Majerjevega popisa arhivskega gradiva sestavljajo predvsem inventarji, oporoke in pogodbe o dotah s konca 14. stoletja. Pregled njene vsebine bo zaradi otežene čitljivosti zgornjega dela folijev poseben izziv, je pa gotovo, da v njej ni tako obsežnega inventarja, kot je inventar Brate.

⁶ Cf. Štuhec, *Rdeča postelja*; Mihelič, *Obzorje duha*.

je kot del domačega plemstva s svojim nepremičnim in premičnim premoženjem vpeta v urbano tkivo takšnega mesta v poznem srednjem veku.

Inventar Brate

Inventar Brate iz leta 1429 je po svoji formi in po sestavi popisane še povsem srednjeveški: za razliko od poznejših inventarjev, ki so, ko gre za popisano premično premoženje, navadno strukturirani po najdenem v posamičnih, izrecno navedenih bivalnih in drugih prostorih, je inventar Brate nesegmentiran, a vseeno sistematičen. V primerjavi s poznejšimi inventarji bode v oči odsotnost knjig in umetnin. V njem je najprej popisano premično premoženje. Popis se začne s srebrnino in zlatnino, nato so popisana oblačila in obutev. Sledi oprema bivalnih prostorov, oprema drugih prostorov, vse druge materialne dobrine, skupaj z zalogami živil. Za tem so bile popisane živali, najprej tiste, ki so bile v nepremičninah v mestu, in nato še živali, oddane v družabniško oskrbo (t. i. *socido*) v kraje v koprskem distriktu in zunaj Koprskega. Premični del premoženja je bil natančno ovrednoten od enote do enote, zato nam skupaj s stanjem hranjene gotovine in evidentiranih terjatev omogoča natančen vpogled v strukturo in vrednost premičnin v lasti obeh mladoletnih Bratejev. Njuno nepremično premoženje ni bilo ovrednoteno, bilo je zgolj popisano, in sicer v naslednjem vrstnem redu: najprej nepremičnine v mestu, nato nepremičnine v neposredni mestni okolici in na koncu še nepremičnine v koprskem distriktu po njegovih predelih od severa proti jugu z dodanimi prej spregledanimi nepremičninami na raznih koncih distrikta.

Popisana srebrnina s pozlato in zlatnino vsebuje 45 popisnih enot s številnimi predmeti, med njimi je bilo precej nakita: verižice, zapestnice, prstani, tudi diadem (... *unam coronam a portattu domine*). Ob nakitu je bilo naštetih nekaj srebrnih in zlatih oblačilnih dodatkov (predvsem kopč), srebrnega, zatega, bisernega in drugega dragocenega vezja na oblačilih (tudi na otroških), posodja, pladnjev, kelihov, in jedilnega pribora, tudi trije dragoceni rožni venci. Med temi predmeti jih je kar nekaj dosegalo vrednost 60 liber ali več, najvišje ocenjen je bil skupek 13 srebrnih skodelic, ocenili so ga na 192 liber. Sledila sta zapestnica iz biserov s pozlačenim srebrnim vozlom v vrednosti 150 liber in rubin, vdolan v zlato v vrednosti 140 liber. Vrednost teh treh popisnih enot je skupaj dosegala 92 dukatov, skupna vrednost tega dela premičnega premoženja je znašala 1771 liber in 5 solidov, oziroma preračunano več kot 337 dukatov.⁷

Sledil je popis številnih moških, ženskih in otroških oblačil iz raznovrstnega tekstila in v številnih barvah in barvnih kombinacijah, pokrival, obuval, oblačilnih dodatkov, blaga in tekstilnih izdelkov. Ta del inventarnega popisa, ki skupaj

⁷ Iz dela inventarja, v katerem je popisana gotovina (ASV, AC, u. 1, 9r in 9v), kakor tudi iz drugih sočasnih virov vemo, da so dukat takrat obračunavali po 5 liber in 5 solidov oziroma 105 solidov za dukat. V drugi polovici 14. stoletja je običajno razmerje dukat proti libri, 3 libre in 12 solidov za dukat, konec stoletja že 4 libre in 10 solidov za dukat, glej: Raukar, *Zadar*, 299. Leta 1599, v času sestave inventarja Pirančana Almeriga Petronija, so dukat obračunavali po 6 liber; glej: Mihelič, *Obzorje duha*, 13.

obsega 165 popisnih enot, je prava zakladnica informacij o oblačilni kulturi koprskega plemstva. Vanj sta popisovalca uvrstila tudi pregrinjalo za konja, pozlačeno ogledalo in manjše ogledalo z belim okvirjem. Tako med moškimi kot ženskimi oblačili najdemo kose izjemno visoke vrednosti, med njimi je izstopala brokatna ženska obleka v vrednosti 400 liber (preračunano 76 dukatov), kar je primerljivo z vrednostjo povprečnih nadstropnih hiš v mestu.⁸ Ženska obleka iz bele svile je bila ocenjena na 160 liber, črna ženska obleka na 150 liber. Cenilca sta na toliko ocenila tudi vrednost škrlatnega moškega plašča (preračunano dobrih 28 dukatov, kar je presegalo vrednosti bivališč nižjih slojev v mestu). Ocene vrednosti večine oblačil so se gibale med 10 in 60 liber.

Po oblačilih, obutvi in izdelkih iz tekstila je prišla na vrsto za popis oprema. S tem delom inventarja, ki je prav tako obsežen, bi bilo mogoče rekonstruirati običajno opremljenost prostorov v bivališčih višjih koprskih slojev v poznem srednjem veku, kajti popisovanje je potekalo sistematično. Kljub temu pa ne bi mogli rekonstruirati opreme bivališč kot celote, namreč mladoletna Brateja sta bila po svojem pokojnem očetu lastnika številnih bivalnih objektov v mestu. Iz inventarja ni razvidno, kam je vsa našeta oprema sodila. Tista oprema, ki je bila reprezentant družbenega statusa rodbine, je bila nedvomno v salonu njihovega velikega domovanja v porti Sv. Martina. Tam sta popisovalca popisala orožje in vojaško opremo: ogrska loka, sedem konjeniških sulic, šlema z vizirjem, oklepa, ščit in manjši okrogli ščit itd. Kot kaže, so bile v reprezentančnem prostoru ob mizah in stolih še okovana skrinja, posebna skrinja za hrambo (računskih) knjig in ladijska skrinja. Med tam popisanim je bila tudi rdeča zastava z grbom, star zelen zastor z grbom in tri podobe, t. i. ankone (*anchona*), ocenjene na le nekaj liber.

Sledil je nič manj obsežen popis opreme v nebivalnih prostorih, v shrambah, kuhinjah in skladiščih, popis drugih materialnih dobrin (npr. oprema za plovila) ter nato še popis shranjenih bistvenih živil, med katerimi najdemo 31 starov žita, 34 urn olja, 67 urn vina, 15 urn terana, 38 urn kisa in 360 modijev soli. Sol so hranili na več mestih, ocenjena je bila na 1360 liber. V svojih gospodarskih poslopih v mestu so imeli 3 konje, skupaj vredne 159 liber, in 16 kokoši s petelinom, skupaj vrednih 9 liber. V oskrbi pri družabnikih v distriktu (t. i. socida) so imeli delovno in tovarno živino. Pri Mateju iz Trska so imeli 11 volov, ocenjenih na 64 liber, pri Antonu iz Zanigrada so imeli v polovični lasti dve kravi in telička, s Slobetom iz Zanigrada so si enako delili sedem volov, z Ivanom Kolečo (*Ivanus Colissa*) iz Zanigrada pet volov, nadaljnjih pet volov še z Matejem in Markom iz Zanigrada in tri vole z Matejem Nemcem (*Matheus Nemeç*) iz Albucana. Z Matejem iz Trska, pri katerem so imeli največ volov, so si polovično delili 40 ovac, medtem ko so si z Miklavžem (*Michlaus de Flume*), nastanjenim v Fernetu, delili 45 ovac. Pri Miklavžu so imeli še belega konja in osem kaštronov. Z Mihaelom iz Siparja pri Umagu so si delili pet volov, štiri krave s teličkom in še enega konja.

Po živalih sta popisovalca v prisotnosti Guarienta de Tarsia, Paula Pelegrina

⁸ ASV, CA, u. 1, 3r; o cenah nepremičnin v Kopru v poznem 14. stoletju in v prvih desetletjih 15. stoletja glej: Mlacović, Koper v poznem, 844.

in Antonia Giroldea popisala vsebino skrinje z denarjem. Čeprav je rezultat njihovega dela opisan z najkrajšim odstavkom tega besedila, je moralo biti njihovo delo precej zamudno. Skrinja je imela visoko vrednost, vsebovala je denar različne provenience, vrednosti in stanja. V njej je bilo 94 dukatov, 120 delno poškodovanih dukatov (*deteriores*, obračun: dva takšna dukata in pol za dukat) in 74 precej poškodovanih dukatov (*scarsos*, obračun: tri in pol takšne dukate za dukat). Ob dukatih je v njej bilo še 13 ogrskih forintov, 11 francoskih kron, furlanski denar v vrednosti 1545 liber (ali 294 dukatov), dodaten furlanski denar v vrednosti 904 liber (ali 170 dukatov, 3 libre in 7 solidov) ter beneški denar v vrednosti 107 liber (ali 20 dukatov in 3 libre).

Evidentirane terjatve po večini niso dosegale zelo visokih vrednosti. Na prvem mestu je bil kot dolžnik omenjen Iohannes iz Creme (iz virov ga poznamo kot notarja), višina dolga je znašala 132 liber. Sledil je dolg koprskega plemiča Pavla Adalpera v višini 10 dukatov in dolg nekega Iohannesa Tenitendija v višini 8 dukatov. V vseh treh primerih je šlo za terjatve na osnovi zasebnih zapisov, in ne na osnovi zadolžnic, sestavljenih pri notarjih. Drugi dolžniki po večini niso prihajali iz mesta, šlo je za ljudi iz distrikta in tujce. Zneski dolgov so se gibali med 20 in 50 liber, najpogosteje so znašali dobrih 40 liber. Med dolžniki so bili Mauro iz Kastva, Dionizij iz Oprtlja, Juršan iz Bezovice, Jurij iz Črnega Kala, Vorič Stančič iz Kubeda, Miklavž, svak Jurija Musca (*Jurii Museç*) iz Podpeči, zgoraj omenjeni Matej Nemec, Matej iz Ferneta, Marina, vdova po Usminji iz Lok. Sledili so Andrej, njegov sin Črnjac, Ivan, Scino in njegov sin Jakob, Tanjec Črnjavec, Marin, oče Laoroke, Sinec Črgoj, Grdoša in njegov sin Matej ter Črnjava in njegov nečak Črnja, vsi iz Socerba. Dolžniki so bili še ljudje iz Trska, prej omenjeni Matej, Gregor, Jančev sin, Jan Talec in Martin. Med dolžniki so bili tudi ljudje iz Zazida, Ospa, Lok, Zanigrada in Dekanov. Zadnji je bil naveden Tomaž iz Ankarana, najemnik njihovega ribogojnega območja v Siparju, in sicer v višini 32 liber in 10 solidov za najemnino območja za zadnjega pol leta.⁹ Po terjatvah sta popisovalca potegnili črto in vse premoženje ocenila na 1601 dukat in 10.411 liber, kar bi preračunano v dukate skupaj znašalo 3584 dukatov. Za primerjavo, vrednosti predmetov (brez knjig in nekaterih večjih predmetov) v inventarju Pirančana Almeriga Petronija slabih dvesto let pozneje je bila ocenjena na 4087 liber oziroma na 681 dukatov.¹⁰

Sledil je popis nepremičnin. Prva izmed popisnih enot inventariziranega nepremičnega premoženja je bila tipična koprška poznosrednjeveška plemiška rezidenca: skupek hiš (*tenuta domorum*) s stolpom, dvoriščem, vodnjakom in gospodarskimi objekti z vrtom.¹¹ Stala je v porti Sv. Martina (zahodni rob mesta nad пристaniščem) ob ulici proti pristanišču. V inventarju je izrecno zapisano, da dediča tam živita. V isti porti sta Alberikova dediča posedovala še dve nadstropni

⁹ ASV, CA, u. 1, 10r.

¹⁰ Mihelič, *Obzorje duha*, 13.

¹¹ »... unam tenutam domorum in civitate Iustinopoli in porta Sancti Martini cum una turi et una domunculla plana iuxta turim predictam et curia ac puteo, casalibus, ortis post se et cortino«, ASV, CA, u. 1, 10v.

hiši z vrtoma, še en skupek hiš, pritlično hišo z vrtom, ki je služila kot vinska klet, tri gospodarske objekte in dva vrta. V mestu sta posedovala še nadstropno hišo v porti Braciolo (blizu njunega bivališča), nadstropno hišo ob hospitalu sv. Nazarija v Novi porti (na današnjem Prešernovem trgu), nadstropno hišo, pritlično hišo in vrt v porti Bošedraga (na skrajnem vzhodu mesta), dve pritlični hiši v porti Sv. Tomaža (na jugovzhodu mesta) in gospodarski objekt v porti Maior (v predelu današnje Čevljarske ulice).¹² V mestu sta torej posedovala dva kompleksa hiš, ob tem še pet nadstropnih hiš, štiri pritlične hiše, štiri samostojne gospodarske objekte in tri samostojne vrtove. Pri mostu do kopnega sta posedovala 35 kavedinov solin v dveh solnih fondih (po 20 in 15 kavedinov). Po solinah so se na popisu znašli še številni vinogradi, oljčniki, polja, travniki in drugi tereni na Serminu in pod njim, v Rižani, Škocjanu (številna polja), na Semedeli, v Pomjanu, Tinjanu in v drugih predelih distrikta.¹³ Skupaj je bilo popisanih 44 zemljišč.¹⁴ Glede na cene nepremičnin v Kopru in na Koprskem v poznem 14. stoletju in prvih desetletjih 15. stoletja bi težko rekli, da je vrednost inventariziranega nepremičnega premoženja mladoletnih Bratejev presegala vrednost njunega popisanega premičnega premoženja s terjatvami. Znašati je morala približno 3000 dukatov, skupna vrednost popisanega je tako verjetno dosegala vsoto 7000 dukatov.

Brate, Bratti, Brutti?

Rodbina Brate oziroma Brati ali Bratti je bila kot koprška plemiška rodbina deležna dolžne pozornosti istrskega domoznanstva. Sestavki enciklopedične narave o njej v delih o istrski krajevni zgodovini ali o heraldiki navadno sledijo zapisom Gregoria de Totta o Brattijih v njegovih delih o koprskem patriciatu in istrskih fevdnikih. Po njem naj bi bili albanskega porekla, na Koprsko (oz. v Koper) naj bi se priselili v 13. stoletju. Oglejski patriarh Gregor de Montelongo naj bi jim v fevd podelil posest in grad Sv. Jurij nad Mirno (*S. Georgius in Laymis*). Sipar pri Umagu so obvladovali kot svoj fevd vse do njegove prepustitve rodbini Rota v 16. stoletju, kar se je sprevrglo v dolgotrajen spor med obema rodbinama. Neka Gregorij in Sardo Brati naj bi živela leta 1329. V zgodnjem veku so nekateri med njimi bili koprski vicedomini. Leta 1725 so jim v Benetkah podelili naziv konte. Tja naj bi se zadnji moški potomec v rodbini tudi preselil, leta 1802 naj bi bil agregiran v koprski Svet plemenitih. Do leta 1848 naj bi v moški liniji izumrli.¹⁵

Tisto o Gregoriju in Sardu iz leta 1329 je bilo napaka, gre pravzaprav za naša mladoletna Gregorja in Sardija iz leta 1429. Zgodba o albanskem poreklu rodbine Brate je povezana s poznejšo, novoveško koprsko realnostjo, v virih ni nobene osnove zanjo. Koprski Brattiji naj bi domnevno bili davno priseljeni Bruttiji, ugledna rodbina iz Ulcinja v nekdanji Beneški Albaniji, ki se je v drugi polovici 16.

¹² ASV, CA, u. 1, 10v–11v.

¹³ Nekaterih krajev oz. predelov, omenjenih v tem delu inventarja, mi ni uspelo identificirati, zato dopuščam možnost, da je bilo katero od navedenih zemljišč tudi zunaj koprškega distrikta.

¹⁴ ASV, CA, u. 1, 11v–13v.

¹⁵ Totto, *Il patriziato*, 93–94; isti, *Feudi e feudatari*, 60, 68, 76, 87, 88, 91.

stoletja po ciprski vojni s pomočjo Benečanov preselila v Koper in je tam postala del koprskega plemstva, podobno kod druge ugledne rodbine, prav tako priseljene iz Beneške Albanije. V novoveškem Kopru, kjer so Bruttiji kot koprsko plemstvo kmalu postali vidni predstavniki tako domačega javnega življenja kot izjemni akterji političnega življenja v Beneški republiki in širše, je ta naveza morala veljati za zelo afirmativno.¹⁶ Zgodbo o Brattijih kot Bruttijih se je prvič pojavila že sredi 17. stoletja, konec 19. stoletja jo je sistematiziral Gianfilippo Squinziani v svojem delu o sv. Nikolaju v Valdoltri.¹⁷ Od takrat dalje je v obliki Tottove notice redno prisotna v delih, kjer se rodbina Bratti omenja v takšnem ali drugačnem kontekstu.¹⁸

O tem, da naj bi bili Brattiji oglejski fevdniki za časa patriarha Montelonga in da naj bi v njegovih časih prejeli kaštel Sv. Jurija na Mirni, je prvi pisal Pietro Kandler v časopisu »L'Istria« leta 1848 brez navedbe vira.¹⁹ V njegovem istrskem diplomatariju (Codice diplomatico Istriano) ni nobenega dokumenta iz časa patriarha Gregorja de Montelonga, ki bi pričal o podelitvi tega fevda nekemu Almeriku Bratiju. Kandlerjevo notico je povzel Gregorio de Totto, od takrat dalje se redno pojavlja v istrskih domoznanskih delih.²⁰ Če je to bilo res, so morali imeti Brattiji kot Montelongovi ljudje nenavaden položaj v Istri in v Kopru sredi 13. stoletja, kajti gre za čas zatiranja teženj urbanega prebivalstva, združenega v komune, po avtonomiji mest, sploh teženj Kopra, kjer so komuno vodili predvsem militi. Vez med Brattiji in kaštelom Sv. Jurij je obstajala, kajti po njegovem razdejanju v genovskem napadu leta 1354 naj bi ga patriarhi prepustili Albertu Brattiju.²¹ Gregorius, Iohannes in Almericus Brati naj bi pred tem v obsežnem procesu urejanja odškodnin med Benečani in opatom Rožaca kot vikarjem oglejskega patriarha leta 1321 bodisi prejeli nazaj svojih pet kmetij (*mansi*) v Sv. Lovreču bodisi nadomestilo zanje.²² Ta notica bi lahko pomenila, da so bili sestavni del tistega koprskega prebivalstva, ki se je identificiralo z oglejskim patriarhatom kot svojim miljejem in ki je beneško nadoblast nad lastnim mestom dojemalo predvsem kot neljubo realnost. Ançolo Iohanni Brate (verjetno Iohannes iz zgornje notice) je leta 1322 po službeni dolžnosti kot predstavnik komune prisostvoval dražbi nekega objekta v koprski porti Izolana.²³ Iz tega časa je moral izhajati nagrobnik milita Alberika Brateja in naslednikov v cerkvi sv. Frančiška v Kopru, tam viden še v 19. stoletju.²⁴ Ob Sv. Juriju nad Mirno so Brattiji sredi 14. stoletja prejeli v fevd še Trebeše na jugu koprskega sveta.²⁵ Kot njihov pomembni fevd je dejansko treba omeniti grad Sipar pri Umagu. Konec 18. stoletja je po pravdanju z rodbino Rota to posestvo

¹⁶ O izjemno angažirani politični dejavnosti koprskih Bruttijev in Brunijev glej: Malcolm, *Agents of Empire*.

¹⁷ Squinziani, *Anticaglie: Santo Apollinare*, 25–27.

¹⁸ Cf., Mandalà, *Gli Albanesi*, 33.

¹⁹ Kandler, *Del Castello*, 291–292.

²⁰ Totto, *Feudi e feudatari*, 60.

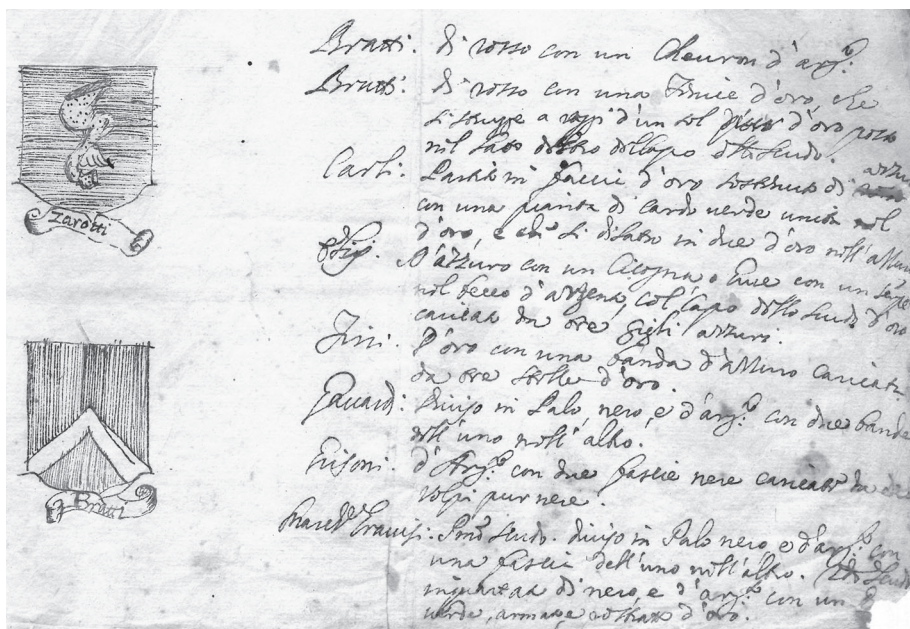
²¹ Cigui, *Verteneglio*, 117.

²² *Commemoriali*, 237.

²³ ŠAK, KA, Zbirka pergamentnih listin, 51.

²⁴ Tommasini, *De commentarij*, 361.

²⁵ Totto, *Feudi e feudatari*, 72, 88.

Slika 1: Grb rodbine Bratti v grbovniku nekaterih koprskih rodbin (PAK, fond Gravisi)

spet prišlo v roke Brattijev.²⁶ Tamkajšnji toponim Zambratija naj bi za svojo osnovo imel ime posestnika Zuana Brattija.²⁷

V 16. stoletju pripadnike rodbine Bratti res najdemo med koprskimi notarji in vicedomini, v istem stoletju so svoje posesti imeli v Ospu, Gabrovici in pod Socerbom.²⁸ Stoletje pozneje je Iohannes Bratti po prerogativu, ki ga je imel koprski Svet plemenitih, kot podestat upravljal Dvigrad, kar je razvidno iz epigrafskega napisa na kanfanarski cerkvi sv. Silvestra iz leta 1714.²⁹ Zadnja desetletja Brattijev v Kopru poznamo predvsem iz del Gedeona Pusterle.³⁰ Poznamo jih tudi iz koprskega franciscejskega katastra, iz katerega je razvidno, da so svoja posestva takrat imeli skoncentrirana v porti Zubenaga, ob današnji Verdijevi ulici.³¹ Njihovega grba s srebrno škarnico kot atributom na rdečem polju na objektih v Kopru ni mogoče najti, najdemo pa ga v Motovunu.³² Upodobitev in blazon grba Brattijev sta se ohranila v prilogi delnega prepisa dela Prospera Petronija »Memorie sacre e profane dell'Istria« iz 17. stoletja v zapuščini rodbine Gravisi (glej sliko 1) in v rokopisu »Blazone Giustinopolitano« (glej sliko 2), danes oboje v Pokrajinskem

²⁶ Gregoretti, Il castello, 253–262; glej tudi: Paoletić, L'archivio Rota-Benedetti, 393–459.

²⁷ Rossi Sabatini, Rassegna degli studi, 199.

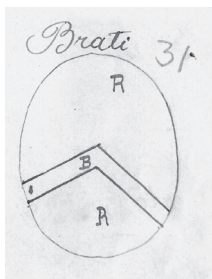
²⁸ Darovec, Mihelič, Statuti komuna Koper, 155–156, 294, 305.

²⁹ Meden, Lo Stemma, 12.

³⁰ Tommasich (pozneje: Gedeone Pusterla), Famiglie capodistriane, 8; isti (kot: Gedeone Pusterla), I nobili, 24; isti: I rettori di Egida, 30, 73.

³¹ Paoletić, La pianta, 152.

³² Radossi, Notizie storico-araldiche, 172–173.

Slika 2: Grb rodbine Bratti v koprskem grbovniku (PAK, Heraldčna zbirka)

arhivu Koper.³³ Možno je, da je bil grb s škarnico na hiši Galli na Kalegariji ob Mali loži in ob dvorani Velikega sveta njihov, barve polja pod njo ne poznamo.³⁴

Camera obscura

Inventar Brate je kot zgodovinski vir po svoji naravi hipni posnetek dolgotrajnega zgodovinskega procesa: kot nekakšna camera obscura, ki je na svojevrsten način za hipec na steno ujela in projicirala *longue durée*. Res, da je nastal kot produkt trenutka, kot rezultat nenadejane usode. Res je tudi, da ga je kot vir omogočilo in zaznamovalo kratko dogajanje v dneh pred božičem leta 1428, ko je bil Almerik Brate primoran nemudoma sestaviti svoj testament in ko je kmalu zatem zapustil ta svet. Inventar je kot vir ta zgodovinski trenutek povsem očitno tako zajel kot reflektiral, a je kljub temu po svoji naravi predvsem medij, ki nam na sebi lasten način, prek informacij o akumulaciji, rabi, preobrazbi in zapuščanju materialnega omogoča vpogled daleč nazaj v preteklost. Je vir, ki nam ne sporoča zgolj tega, da je bilo 13. januarja 1429 dokumentirano to, kar sta slab mesec pred tem podedovala Gregor in Sardij Brate in vir o materialnosti v Kopru v zgodnjem 15. stoletju, ampak je predvsem vir, ki nam sporoča, kako so bile generacije Bratejev s svojo materialnostjo vpete v družbo in svet, ki so ga doživljale kot lastnega.

Dejstvo, da se je inventar Brate ohranil, je za zgodovino koprskega plemstva v poznem srednjem veku precej srečna okoliščina. Zadolžnice in dokumenti, ki regulirajo različne oblike prometa z nepremičninami, so bili navadno najpogostejši tipi instrumentov, sestavljeni pri notarjih v okoljih z uveljavljenim notariatom. Tudi v koprskih vicedominskih knjigah, v katere so koprski vicedomini za potrebe javne hrambe vpisovali skrajšano vsebino instrumentov, sestavljenih pri domačih notarjih, ni bilo drugače. V ohranjenih koprskih vicedominskih knjigah za obdobje od leta 1382 do leta 1406 (pregled do zaključka pričujočega članka opravljen v tem

³³ PAK, Gravisi, 19 (Blasoni di alcune famiglie Giustinopolitane) in Heraldčna zbirka, 1 (Blazone Giustinopolitano).

³⁴ Radossi, *Monumenta Heraldica*, 96–98. Podatka o tem, da bi bila hiša Galli kdaj v lasti ali posesti Brattijev ali da bi bil grb tam prisoten sledeč ženski liniji, tako kot v Motovunu, za zdaj nimamo. Če jim je grb dejansko pripadal, se je na tej hiši verjetno znašel bistveno pozneje, in sicer kot ostalina, ki jo je bilo treba rešiti, in kot dekorativni element njene glavne fasade. Njegova nenavadna lega takšno domnevo dopušča, nahaja se namreč visoko nad vidnim poljem z ulice.

obsegu) je vnesenih več tisoč tovrstnih dokumentov v skrajšani obliki. Seveda, v njih najdemo tudi druge tipe instrumentov, predvsem oporoke in ženitne pogodbe, kakor tudi pogodbe o družabništvu na podeželju (prej omenjena *socida*), a se ti pri notarju navadno sklenejo enkrat ali nekajkrat v življenju stranke. Zadolžnice in kupoprodajne pogodbe so po drugi strani nastajale zelo pogosto, zadolžnice na sezonski ravni, kupoprodajne pogodbe, tudi za nepremičnine, sicer občasno, a v razmeroma velikem obsegu. Gospodarska dejavnost rodbine Brate je v tovrstnih instrumentih v navedenem obdobju, dolgem 24 let, komaj zaznavna. Pred notarji so v omenjenem časovnem intervalu sklenili malo nepremičninskih poslov in tudi zadolžnic ni bilo veliko. Če se inventar Brate ne bi ohranil, bi lahko na zgornji osnovi zmotno, a povsem upravičeno trdili, da so bili v poznem srednjem veku nebitveni, gospodarsko in družbeno nedejaven člen koprskega plemstva. Inventar dokazuje, da je bilo v resnici popolnoma drugače. Obseg in stanje poslov pripadnikov rodbine Brate, kot jih vidimo v drugih ohranjenih notarskih instrumentih, še zdaleč ne odsevata dejanskega stanja. Še več, gospodarsko udejstvovanje rodbine Brati je očitno potekalo tudi mimo reguliranega notariata v domačem mestu in lahko sklepamo, da je enako veljalo za tiste koprške plemiške rodbine, ki jih pogosto ne videmo pri domačih notarjih. Pri tem ni šlo za nič neregularnega, gospodarska usmerjenost te rodbine in z njo primerljivih plemiških rodbin je bila pač takšna, da ni bilo veliko potreb po notarskih uslugah. Inventar Brate nam o tej gospodarski usmerjenosti koprskega plemstva pove zelo veliko.

Zgornje bi bilo v mestih v Dalmaciji, kjer je bilo notarsko delo nepogrešljivo pri trgovanju, videti nenavadno, v Kopru ni bilo. V Dubrovniku je že od poznega 13. stoletja veljalo, da je treba vsak kreditno zastavljen trgovski posel, ki z vrednostjo presega določeno vsoto, skleniti pri notarju in o tem narediti zapis.³⁵ Znesek je bil nizek, le 10 perperjev, kar je takrat preračunano znašalo 5 dukatov (dobrih 15 liber).³⁶ Takšen razvoj dogodkov je za seboj potegnil pravo revolucijo notarskega beleženja poslov. V krajih, kjer je ekonomija temeljila na tranzitni trgovini in kjer so bili v posle vpeti tujci iz daljnih celinskih krajev s povsem drugačno kulturo poslovanja, je bila tovrstna ureditev smiselna. Če so se ohranili, so tamkajšnji notarski spisi izjemno obsežno gradivo. S svojo količino in urejenostjo dajejo vtis, da zgodovinarjem omogočajo temeljit, malodane popoln vpogled v gospodarsko funkcioniranje teh krajev in da je tamkajšnjo gospodarsko dejavnost zato mogoče tudi kvantificirati. V Kopru, ki je bil v poznem srednjem veku večji od Dubrovnika in ki je imel drugačno gospodarsko naravnost (predvsem oskrba Benetk, bližnjega vele mesta) in s tem drugačne tehnike poslovanja, se je v poznem srednjem veku izoblikovala podobna praksa rabe notariata kot v Benetkah: obisk notarja takrat, ko je to neizogibno ali zelo koristno, torej za tiste civilno-pravne zadeve, od katerih je življenjsko odvisno funkcioniranje skupnosti: oporoke in njihovo izvrševanje, inventarji, dote, donacije, nepremičninski posli vseh vrst, občasno kreditno trgovsko poslovanje v visokih zneskih ali na dolgi rok in z rizičnimi skupinami klien-

³⁵ Voje, *Poslovna uspešnost*, 129.

³⁶ Glej: Krekić, *Dubrovnik*, 252–253.

tov. Ob tem seveda še v primerih, ko je zapis pri notarju terjala oblast ali izvedla oblast (npr. zasegi in javne dražbe). Večina trgovskih kreditnih poslov, sploh tistih v združbah, je v Kopru pristala v zasebnih računskih knjigah. Družabniki so se k notarju navadno odpravili takrat, ko je bilo treba potrditi izravnavo računov za določeno obračunsko obdobje. Koprski poznosrednjeveški notarski spisi, ki jih poznamo prek ohranjenih vicedominskih knjig, tako ne omogočajo niti občutka, da bi bilo mogoče trgovsko dejavnost v mestu kvantificirati, kaj šele kvantifikacijo samo. Iz njih je mogoče zaznati predvsem duh in magnitudo poslov, ne pa tudi podrobnosti o blagu, transakcijah ali morebitnih nihanj v obsegu trgovanja. Imamo pa na razpolago druge mehanizme, kako oceniti naravo in obseg poslovanja v poglavitnih koprskih gospodarskih panogah, napr. s spremljanjem razmerij med količinami pridelanega in daci.³⁷

Iz vicedominskih knjig med letoma 1382 in 1406 spoznamo nekaj rodbinskih povezav Bratejevih. Iohannes Brate je bil v tem obdobju edini moški član rodbine, ki je bil ekonomsko dejaven. Njegov oče je bil takrat že pokojnik, sin Almerik je bil, kot kaže, za ekonomsko dejavnost še premlad, ne najdemo ga niti med pričami. Lahko, da takrat sploh še ni bil niti rojen. Iz nenavadne ženitne pogodbe, sklenjene leta 1402, izvemo, da je bil Iohannes Brate sin Gregorja Fantina de Brate in vnuk Gregorja de Brate. Svojo hčer Francisco je takrat omožil s tržaškim meščanom Petrom, sinom pokojnega Dominika de Juliano, in sicer z doto 100 liber. Njen bodoči soprog se ji je zavezal, da ji bo izročil protidoto (*honorantia*) v višini 50 dukatov.³⁸ Ob Iohannesu kot očetu ni omembe njegove soproge Eufemije kot matere. Glede na to in na višino dote lahko sklepamo, da je šlo za njegovo nezakonsko hčer. Kljub nizki doti je bila za soproga dobra partija, navadno je bila protidota dana v bistveno manjšem znesku kot dota, v tem primeru je bilo ravno obratno. Več o rodbinskih povezavah Bratejevih izvemo iz ženitne pogodbe, ki je bila prav tako sklenjena na njihovem domovanju v porti Sv. Martina štiri leta pozneje. Sklenila sta jo Bruna, hči pokojnega koprskega plemiča Krištofa Vide, in Guariento Tarsia, prav tako koprski plemič. Bruna se je omožila po nasvetu svoje prijateljice Zane, vdove po pokojnem Gregorju Fantinu, matere Iohannesa Brateja in po nasvetu slednjega kot svaka. Vrednost njene dote je bila primerno visoka, znašala je 5763 liber oziroma približno 1100 dukatov.³⁹ Iohannessova soproga Eufemija je bila hči koprskega plemiča Ambrozija Maffona, pripadnika rodbine, ki je v prvi polovici 14. stoletja zasedala položaj koprskih sodnikov in vicedominov. Leta 1396 je z dovoljenjem svojega soproga koprskim dominikancem izplačala 125 dukatov kot dedinja svojega očeta. Ta je Sv. Dominiku zapustil 400 dukatov.⁴⁰ Njena teta je bila Magdalena, vdova po pokojnem Almeriku Bembu, članu koprške veje beneške plemenite rodbine.⁴¹ O Almerikovi soprogi Fantini iz virov za to obdobje še ne zvemo ničesar, verjetno je bila takrat še premlada ali še ni bila rojena. Rodbina

³⁷ Glej: Mlacović, Kartuzija Bistra, 310–311.

³⁸ ASV, CA, u. 8, 486r.

³⁹ ASV, CA, u. 1, 742r.

⁴⁰ ASV, CA, u. 13, 202r.

⁴¹ ASV, CA, u. 13, 157v.

Brate je bila v tem obdobju maloštevilna. Ob veji, ki jo je vodil Iohannes Brate, v virih iz tega časa spoznamo samo še Katarino, hčer gospe Ručie de Bratis, ki je dala v svojih poslopjih, ki so mejili na posest Iohannesa, vzpostaviti hospital sv. Katarine.⁴² Ta koprski hospital poznamo kot zapuščino Brate tudi iz spisov koprskega stolnega kapitlja.⁴³

Iz zgornjih povezav je razvidno, da je imel Iohannes Brate v Kopru odlično sorodstvo. Iz izbora popisovalcev premoženja za inventar in iz imena poglavitnega dolžnika s seznama terjatev na eni strani in iz seznama oseb, udeleženih pri redakciji koprskih statutow leta 1423 na drugi, je razvidno tudi to, da je bil krog njegovih zaupnikov identičen krogu takratnih poglavitnih koprskih oblastnikov. Pri redakciji statutow je sodeloval tudi sam, ob njem v krogu najdemo Iohannesa iz Creme (dolžnika, bolje: poslovnega partnerja), Guarienta Tarsio in Filippa de Polla.⁴⁴ Iz tega vira je tudi razvidno, da je Iohannes, ki je v inventarju naveden kot pokojnik, umrl največ pet let pred svojim sinom Almerikom.

Inventar Brate iz leta 1429 nam v delu s popisanimi dragocenostmi in predvsem oblekami in obuvali pove, da je bilo premoženje, v obliki, kot ga spoznamo zbranega leta 1429, ustvarjeno za časa vseh, v virih iz obdobja od leta 1382 do leta 1429 omenjenih generacij v moški liniji (Gregor, Gregor Fantin, Iohannes, Almeriko, dediča). V inventarju je veliko oblačil in obutve označenih kot starih, ženskih oblačil je v njem nesorazmerno veliko. Ob tem je treba poudariti, da so za inventar popisali zgolj nasledstvo po Almeriku, na pa tudi dot Fantine in Eufemije, matere in babice obeh njegovih dedičev. Obe sta ob premoženju varovancev po smrti svojih soprogov upravljali še svoji lastni premoženji. Številna podedovana oblačila bi lahko bila skupaj s številnimi bivalnimi nepremičninami v mestu znak, da je bila rodbina Brate nekoč večja in da se je v drugi polovici 14. stoletja znatno skrčila. Vzrok za to bi bila lahko črna smrt sredi 14. stoletja in ponovni izbruh bubonske kuge v desetletjih za tem.

Popisane živali v distriktu so v kombinaciji s terjatvami in strukturo nepremičnin v distriktu poveden vir za ekonomsko funkcioniranje rodbine Brate v 14. in 15. stoletju. Njihova živina je bila v krajih, kjer so bili na voljo pašniki, večinoma pod kraškim robom. To območje je hkrati kraj naravnih prehodov, na eni strani med Tržaškim in južno Istro, na drugi pa med notranjostjo in Koprskim, zato bi lahko bila ta živina vpeta tudi v lokalno tovarništvo. V 14. stoletju in v času sestave inventarja rodbina Brate pod kraškim robom ni imela nobene posesti, a je tam kljub temu imela razvejane gospodarske odnose. Popisane terjatve niso zapis dolgov okorelih dolžnikov, ampak so posli rodbine zamrznjeni v kočljivem trenutku, ko na njenem čelu ni odraslih moških. Gre za Iohannesove posle, morda tudi za Almerikove. Njihove povezave s prebivalci Socerba, kjer Brateji takrat niso imeli nobene posesti, ne živine, so posebej zanimive. Zanimivo je tudi to, da med terjatvami ni terjatev do nikogar v krajih, kjer so Brateji v distriktu imel svoje vinograde, oljčnike ali polja. Iz obdobja med letoma 1382 do leta 1406 poznamo

⁴² ASV, CA, u. 12, 146v.

⁴³ ŠAK, KA, 13.

⁴⁴ *Statut Koprskega komuna*, 11.

samo primer, ko se je Marko, sin pokojnega Grdine iz Trska, Bratejev *rusticus* zadolžil pri svojem gospodu za žito v višini 16 liber.⁴⁵

Ob omembi Trska, kjer so Brateji imeli tesne gospodarske stike s tamkajšnjim prebivalstvom, je treba omeniti, da v nepremičninski del inventarja niso uvrstili ničesar iz Trebeč in ničesar iz Siparja, ki je bil v obravnavanih letih in pred tem dokazano njihov fevd. To dejstvo je znak, da popisano v inventarju ni bilo vsa materialna osnova koprške plemiške družine in da so upravljali večje premoženje, kot je na prvi pogled videti. Intenzivni gospodarski odnosi s prebivalstvom Trska bi lahko bilo znamenje, da so bližnje Trebeče v času sestave inventarja še zmeraj v interesni sferi rodbine, oziroma da gre za prežitek takšnega nekdanjega stanja. Za Sipar indici niso potrebni, iz inventarja je razvidno, da je bilo tamkajšnje ribogojno območje njihovo in oddano v najem. Isto velja za leto 1401. Takrat je Iohannes Brate dal ribogojno območje v Siparju za dve leti v najem Nikolaju pokojnega Jeremije z Burana, nastanjenemu v Piranu.⁴⁶

Popisana gotovina v zelo visokem znesku in v hrambi doma v skrinji na očeh služinčadi, klienteli in vlomilcem je znak, da je bila Almerikova smrt nenadejana. Če bi bil živ, bi jo spravil v obtok, sploh furlanski denar. Če lahko razumemo maloštevilne ogrske in francoske novce kot priložnostno stvar in dukate kot dragoceno zlato rezervo, je velika količina denarja, namenjenega za obtok v takrat (nedavno osvojeni) beneški Furlaniji, znak tako običajne prisotnosti tega denarja v Kopru kot navezanosti Kopra in s tem Bratejev na Furlanijo kot na pomembno območje gospodarskega delovanja prek posrednikov. S tem bi lahko bile povezane tudi številne terjatve do podjetnih oseb v Socerbu.

Iz inventarja je razvidno, da je rodbina Brate v 13., 14. in 15. stoletju izrazito vezana na porto Sv. Martina kot na svoj življenjski prostor v mestu. Podobno kot nekatere druge plemenite rodbine so tudi oni živeli v velikem utrjenem bivališču iz več poslopij in z družinskim stolpom. Bivališče se je nahajalo ob ulici proti pristanišču, nedaleč od cerkve sv. Martina, tamkajšnjega istoimenskega pokopališča in trga. Glede na lego je mogoče sklepati, da je bil ta kompleks bodisi na mestu poznejšega servitskega samostana bodisi tik ob njem. Stolp bi bil lahko v 13. stoletju del mestnega obzidja in Brateji kot militi s svojo klientelo, prebivalstvom porte Sv. Martina, konstitutivni del mestne obrambe.⁴⁷ Nedaleč od njihovega bivališča je v sosednji porti Braciolo stalo podobno domovanje s stolpom koprške veje firenške magnatske rodbine Abati.⁴⁸

Iohannes Brate in njegova mati Zana sta v obravnavanem času v porti Sv. Martina zaokroževala rodbinsko posest z nakupi okoliških zemljišč in objektov. V omenjenem obdobju sta kupila najmanj tri objekte s pripadajočimi zemljišči. En objekt je stal na javnem trgu pri cerkvi sv. Martina, kjer je bil Brate sosed, nakup

⁴⁵ ASV, CA, u. 13, 8r.

⁴⁶ ASV, CA, u. 13, 9r.

⁴⁷ O naravi in pomenu koprskih mestnih port v poznem srednjem veku, glej: Mlacović, Koper v poznem, 825–830.

⁴⁸ ASV, CA, u. 2, 94r.

je opravil leta 1388.⁴⁹ Zana Brate je istega leta od koprške komune na javni dražbi kupila objekt, ki je pripadal hospitalu sv. Nazarija in ki se je nahajal ob pokopališču sv. Martina.⁵⁰ Ko je leta 1391 Iohannes Brate kupoval enega od objektov v porti, je ta na treh straneh mejil na njegovo posest.⁵¹ Nepremičnine, kot jih v porti sv. Martina popišejo za inventar, je potemtakem skupek stare posesti in recentnih nakupov. Rodbina se je trudila v porti sv. Martina utrditi. Nepremičnin drugod po mestu niso kupovali in razumeti je mogoče, da jih je večina prešla v rodbinsko posest z dotami. Pomenljivo je, da rodbina Bratti v 19. stoletju v porti sv. Martina ni več posedovala nobenih nepremičnin in da je bil takrat v njihovi posesti predvsem velik sklop nepremičnin, ki je v 13., 14. in 15. stoletju pripadal stolnemu kapitlju na vzhodnem robu porte Zubenaga. Te kapiteljske nepremičnine so stale na izjemno atraktivnem položaju v mestu, od Malega Brola (današnjega Vergerijevega trga) do osrednjega koprškega trga (današnjega Titovega trga). Raziskave bodo pokazale, ali se je ta sprememba zgodila z vzpostavitvijo servitskega samostana okrog cerkve sv. Martina. Poglavitne nepremičnine Brattijev so se namreč nahajale ravno na tem območju.

Uvodoma smo dejali, da želimo s pomočjo inventarja in drugih virov prikazati ekonomski in družbeni profil Bratejev kot koprške plemiške rodbine, ki ni bila del absolutnega vrha ekonomsko najuspešnejših v mestu. Kaj je bilo tisto, kar bi ob premičnem in nepremičnem premoženju, vrednem več tisoč ducatov, ob odličnih rodbinskih povezavah v domačem mestu, ob političnem angažmaju doma in ob razvejanih poslih pod Kraškim robom ter ob fevdih na Koprskem in drugod po Istri še bilo potrebno za preboj na vrh? Družbeni in ekonomski vrh koprškega plemstva so v tem času tvorili predvsem pripadniki rodbin Adalpero, Spellato, Verzi in Vida. Za preboj na vrh so bile ob naštetem potrebne bistveno večje površine zemljišč v distriktu od teh v lasti Bratejev, večje soline kot zgolj dva solna fonda s skupaj 35 kavedini, plovila, ki jih v času sestave inventarja v rodbini Brate niso imeli, večji obseg fevdov zunaj Koprškega, rodbinske povezave z vazali Goriških v Istri in Furlaniji in predvsem intenzivne poslovne in rodbinske povezave z beneškim plemstvom. Pripadniki teh rodbin so bili za razliko od Bratejev prek teh povezav vključeni v izvoz velikih količin kakovostnega vina v Benetke, verjetno tudi soli, raziskave šele sledijo. V beneški javni dolg (*camera imprestitorum*) so nalagali denar v vrednosti, ki je presegala skupno vrednost premoženja, popisanega v inventarju Brate. Koprski plemič Iohannes de Spellato, ki je umrl brez zapisane oporoke, je imel v beneški javni dolg naloženih 7500 ducatov in je v Kopru in koprskem distriktu posedoval za 2500 ducatov nepremičnin. Podobno vsoto je imela v beneški javni dolg naloženo koprška plemkinja Katarina Verzi, omožena z beneškim plemičem Hieronimom Ferrom.⁵² Upajmo, da se med ponovno dostopnim koprskim arhivskim gradivom v Državnem arhivu v Benetkah nahajajo tudi njihovi inventarji.

⁴⁹ ASV, CA, u. 7, 237r.

⁵⁰ ASV, CA, u. 7, 254r.

⁵¹ ASV, CA, u. 7, 1v.

⁵² Mlacović, Koper v poznem, 835.

Viri in literatura

Viri

Kratice in okrajšave

ASV, AC	Archivio di Stato di Venezia, ZZZ_Fondi in corso di riordinamento, Archivio Capodistria
<i>Commemoriali</i>	<i>I libri Commemoriali della Repubblica di Venezia</i>
Gravisi	PAK SI 299, Rodbinski fond Gravisi
PAK	Pokrajinski arhiv Koper
ŠAK, KA	Škofijski arhiv Koper, kapiteljski arhiv
u.	unità

Arhivski viri

Archivio di Stato di Venezia, Benetke/Venezia
 ZZZ_Fondi in corso di riordinamento, Archivio Capodistria,
 unità 1, Atti notarili varii 1380–1437,
 unità 7, Vicedomini 1385–1395,
 unità 8, Vicedomini 1383–1391, 1402–1416,
 unità 12, Vicedomini 1391–1397,
 unità 13, Vicedomini 1391–1401,
 unità 14, Vicedomini 1398–1400.
 Pokrajinski arhiv Koper, Koper
 SI PAK 299, Rodbinski fond Gravisi, e. 16 in 19;
 SI PAK 357, Heraldlična zbirka, e. 1.
 Škofijski arhiv Koper, Koper
 Kapiteljski arhiv, t.e. 4/14, knjiga 1, t.e. 118 Servitski samostan;
 Kapiteljski arhiv, Zbirka pergamentnih listin, 51.

Objavljeni viri

I libri Commemoriali della Repubblica di Venezia. Regesti, a cura di Riccardo Predelli, t. I, Venezia: Deputazione veneta della storia patria 1876.
Statut Koprškega komuna iz leta 1423 z dodatki do leta 1668: Lo statuto del comune di Capodistria del 1423 on le aggiunte fino al 1668. Za objavo priredil (a cura di) Lujko Margetić, Koper, Rovinj: Pokrajinski arhiv Koper – Center za zgodovinske raziskave Rovinj, 1993.

Literatura

Cigui, Rino, *Verteneglio e il suo territorio in epoca veneziana (XIII – XVIII secolo) – Brtonigla i okolica u mletačko doba (od 13. do 18. stoljeća)*, Umago [i. e.] Verteneglio: Comune di Verteneglio – Umag [i. e.] Brtonigla: Općina Brtonigla, 2013.
 Darovec, Darko, Mihelič, Darja. *Statuti komuna Koper*, Annales, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko/Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja, 2024.
 Gregoret, Nicola, Il castello ed Il feudo di Sipar e la contesa Rota – Bratti (1552–1787), *Acta Bullearum*, Pučko otvoreno učilište Buje/Università popolare aperta di Buie, vol. III, Buje/Buie, 2017, 253–262.
 Kandler, Pietro, Del Castello di S. Giorgio in Laimis, *L'Istria*, a. III, 73, 291–292.

- Krekić, Bariša, *Dubrovnik, Italy and the Balkans in the Late Middle Ages*, London: Variorum Reprints, 1980.
- Majer, Francesco, L'archivio antico del municipio di Capodistria. *Pagine Istriane*, I, 1903, 147–150, 183–189, 239–245, 289–294; II, 1904, 35–38, 95–98, 146–148, 211–216, 307–308, 372–378; III, 1905, 22–24, 43–45, 66–68, 109–112, 146–148, 166–169, 185–189, 231–237, 287–292; IV, 1906 41–44, 84–90, 134–141, 197–199, 267–274, 298–301; V, 1907, 18–20, 67–70, 99–101, 144–148, 207–213, 241–242, 288–290, VI, 1908, 42–44, 89–92, 125–135, 163–165, 206–212, 232–236, 272–280.
- Malcolm, Noel, *Agents of Empire: knights, corsairs, Jesuits and spies in the sixteenth-century Mediterranean world*, London: Allen Lane, 2015.
- Mandalà, Matteo, Gli Albanesi in Istria (secc. XV–XVIII), *Shëjzat*, a. V (1–2), 2020, 25–123.
- Meden, Anton, Lo Stemma della Famiglia Brati o Bratti, *La Ricerca, Bolletino del Centro di Ricerche Storiche di Rovigno*, n. 25–26, 1999, 12.
- Mihelič, Darja, *Obzorje duha Istranov zgodnjega novega veka: popis zapuščine premožnega Pirančana (1599)*, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Založba Annales, Čentur: Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja, 2023.
- Mlacović, Dušan, Koper v poznem srednjem veku: opažanja o mestu in njegovih portah po pregledu knjig koprskih vicedomov s konca 14. stoletja, *Acta Histriae*, letn. 30, št. 4, 2022, 819–854.
- Mlacović, Dušan, Kartuzija Bistra in Koper v 14. stoletju, *Zgodovinski časopis*, l. 77, št. 3/4, 2023, 298–346.
- Paoletić, Marina, L'archivio Rota-Benedetti. Descrizione e inventariazione, *Atti*, CRS Rovigno, vol. XLV, n. 1, 2015, 393–459.
- Paoletić, Marina, La pianta di Giacomo Fino e il Catasto franceschino: fonti essenziali per la ricostruzione storico-urbanistica di Capodistria, *Franciscejski kataster v Istri = Il Catasto franceschino in Istria = Franciskanski katastar u Istri: vzpostavitev, raziskave, dediščina = impianto, indagini, patrimonio = uspostava, istraživanja, baština*, Koper = Capodistria: Histria Editiones, 2020, 119–160.
- Pusterla, Gedeone (Tommasich, Andrea), *I nobili di Capodistria e dell'Istria con ceni storico-biografici* (sec. edizione), Capodistria: Tipografia di Carlo Priora, 1888.
- Pusterla, Gedeone (Tommasich, Andrea), *I rettori di Egida Giustinopoli Capodistria (cronologie, elenchi, genealogie, note, appendice)*, Capodistria: Tipografia di Carlo Priora, 1891.
- Radossi, Giovanni, *Monumenta Heraldica Iustinopolitana. Stemmi di rettori, di famiglie notabili, di vescovi e della città di Capodistria*, con la collaborazione di Salvator Žitko, Unione Italiana – Fiume Università Popolare di Trieste Museo Regionale di Capodistria, Rovigno-Trieste, 2003.
- Radossi, Giovanni, Notizie storico-araldiche di Montona in Istria, *Atti*, CRS Rovigno, vol. XXXV no.1, 2005, 143–287.
- Raukar, Tomislav, *Zadar u XV. stoljeću*, Monografije, broj 6, Zagreb: Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, 1977.
- Rossi Sabatini, Giuseppe, Rassegna degli studi storici istriani editi in Italia nell'ultimo decennio, *Atti*, CRS Rovigno, vol. VII, no. 1, 1977, 161–201.
- Squinziani, Gianfilippo, *Anticaglie: Santo Apollinare di Gasello presso Capodistria: cenni*, Capodistria: Tipologia Carlo Priora, 1882.
- Štuhec, Marko, *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren: [plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir]*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995.

- Tommasich, Andrea, *Famiglie capodistriane esistenti nel secolo XVI con cenni storico-biografici*, Capodistria: Tipografia di Carlo Priora, 1886.
- Tommasini, Giacomo Filippo, De commentarij storici geografici della provincia dell'Istria, *Archeografo Triestino*, vol. 4, 1837, 1–554.
- Totto (de), Gregorio, Il patriziato di Capodistria, *Atti della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, a. 54, vol. XLIX, 1937, 71–158.
- Totto (de), Gregorio, Feudi e feudatari nell'Istria Veneta, *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria*, vol. LI-LII, 1940, 57–107.
- Voje, Ignacij, *Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2003.

S U M M A R Y

The inventory of the Brate (Bratti) family of Koper from 1429: an insight into the world of the nobility of the largest late medieval urban centre in Slovenia

Dušan Mlacović

The inventory of the Brate noble family of Koper was created on 13 January 1429 at the home of Eufemia Brate, widow of the late Iohannes, and Fantina Brate, widow of the late Almeric, son of the aforementioned Eufemia and the late Iohannes. It was drawn up for the benefit of the brothers Gregory and Sardijs, the minor sons of Fantina and of the deceased Almeric. The inventory of the property contained therein is extensive, consisting of 438 inventory units of movable property, an inventory of cash in a special chest, 48 inventory units of receivables and 68 inventory units of immovable property. In the paper, the inventory of the Brate family is used as a tool to gain insight into the nature of the possessions and economic orientation of the noble family of Koper, which did not belong to the exclusive circle of the most successful among the nobility of the home town, and its involvement in the functioning of the largest late medieval city on the eastern Adriatic as an urban organism.

The inventory first takes stock of movable assets. The inventory of silver, gilt and gold contained 45 inventory units with many items, including a considerable amount of jewellery. This was followed by an inventory of a large number of garments in a variety of textiles and in many colours and colour combinations, headgear, footwear, clothing accessories, etc. This part of the inventory, which totals 165 inventory items, is a treasure trove of information on the clothing culture of the nobility of Koper. After clothing, footwear and textiles, it was the turn of the furnishings to be inventoried. Weapons and military equipment were inventoried in the hall of their large home in the Porta of St Martin's in Koper. This was followed by an equally extensive inventory of equipment and stored essential foodstuffs. In the town they kept 3 horses

and 16 hens with a cockerel. In the district they had working and pack animals, a number of oxen, also cows, calves and a flock of 85 sheep. After the animals, the census-takers, in the presence of three other prominent citizens of Koper, inventoried the contents of the money chest. The chest was of high value, containing money of different provenance, value and condition. It contained 94 ducats, 120 partly damaged ducats, 74 much damaged ducats, 13 Hungarian forints, 11 French crowns, 1 545 *lire* worth of Friulian money, an additional 904 *lire* worth of Friulian money and 107 *lire* in Venetian money. The majority of the debtors were people from the Koper district, and most of the debts were not of very high values. All movable assets were valued at 1,601 ducats and 10,411 *lire*, which, converted into ducats, would amount to a total of 3,584 ducats. An inventory of immovable property followed. In the town, the heirs owned a complex of houses with a tower, another complex next to it, five two-storey houses, four ground-floor houses, four detached outbuildings and three detached gardens. They owned 35 salt cavedins in two salt pools (20 and 15 cavedins each) and 44 plots of land. The total value of the inventory was thus probably 7000 ducats.

In the 14th century and later, the Brate or Brati or Bratti family had two fiefs outside the territory of Koper, St George above Mirna (*S. Georgius in Laymis*) and Sipar near Umag, and the fief of Trebeše in the south of the Koper world. The story of their alleged Albanian origin is linked to the later, early modern reality of Koper. There is no basis for it in the sources. The Bratti of Koper are supposed to be the long-immigrated Brutti, a prominent family from Ulcinj in the former Venetian Albania, who moved to Koper in the second half of the 16th century after 1571 with the help of the Venetians and became part of the nobility of Koper, similarly to other prominent families, also immigrants from Venetian Albania. In the early modern Koper, where the Brutti were soon to become prominent representatives of both domestic public life and outstanding players in the political life of the Venetian Republic and beyond, this relationship must have been considered highly affirmative. In 1725, the Bratti were conferred the title of Conte in Venice. The last male descendant of the family was to move there, and in 1802 he was to be aggregated into the Council of the Nobility of Koper. By 1848, they were to be extinct in the male line.

From the notarial records between 1382 and 1406, we can learn about some of the Brate family connections at that time. Iohannes Brate was the only male member of the family who was economically active during this period. His wife, Euphemia, was the daughter of the nobleman Ambrose Maffion of Koper, a member of the family that occupied the position of judges and vicedomini of Koper in the first half of the 14th century. Her aunt was Magdalena, widow of the late Almeric Bembo, a member of the Koper branch of the Venetian noble family. Iohannes' father was already deceased at that time and his son Almeric was too young to be active in the economic life of the family. He may not even have been born yet. We do not know anything about Almeric's wife Fantina from sources of the period, as she was probably too young or not yet born as well. The family was small. In addition to the branch headed by Iohannes of Brate, the only other person mentioned in the sources of the time is Catherine, daughter of Ručja de Bratis, who had the hospice of St Catherine established in her buildings adjoining Iohannes's property. It is clear from the above links that Iohannes Brate had an excellent kinship in Koper. His circle of confidants was identical to the circle of the main rulers of Koper at that time.

The inventory of Brate family from 1429, in the part with the inventoried valuables and especially the clothes and shoes, tells us that the wealth was created over several generations. The many inherited clothes, together with the numerous properties in the town, could be an indication that the Brate family was once larger and that it had shrunk considerably in the second half of the 14th century. This could be due to the Black Death in the middle of the 14th century and the recurrence of the bubonic plague in the decades that followed.

The livestock inventories in the district, in combination with the debts and the structure of the real estate in the district, provide an informative source for the economic activity of the Brate family. Their livestock were located in areas where pastures were available and where there were major natural regional passages. The Brate family did not own any property there, but

nevertheless had a large economic activity. The real estate part of the inventory does not contain anything from their fiefs. This fact is an indication that the inventory was not the entire material basis of the noble family of Koper and that they managed a larger estate than at first sight appears.

The very large amount of cash inventoried and kept in a chest at home in full view of maids, clientele and burglars is a sign that Almeric's death was sudden. If he had lived, he would have put it into circulation, especially the Friulian money. The large amount of money intended for circulation in the then (recently conquered) Venetian Friuli is a sign both of the regular presence of this money in Koper and of the attachment of Koper, and thus of the Brate family, to Friuli as an important area of economic activity through intermediaries.

The inventory shows that in the 14th and 15th centuries the Brate family had a strong attachment to the Porta of St Martin as its habitat in the city. Like some other noble families, they lived in a large fortified dwelling of several buildings and a family tower. The dwelling was situated along the street leading to the harbour, not far from the church of St Martin, the cemetery and the square of the same name. The tower could have been part of the city walls in the 13th century and the Brate, as *milites* with their clientele, a constitutive part of the city's defences. It is noteworthy that the Bratti family no longer owned any real estate in Porta of St Martin in the 19th century. At that time their possession consisted mainly of a large block of real estate that had belonged to the cathedral chapter in the 13th, 14th and 15th centuries. These properties stood in a very attractive position in the town, close to the central town square. Research will show whether this change took place in the 15th century with the establishment of the Servite monastery around St Martin's Church, where the main properties of the Brate family were previously located.

With movable and immovable property worth thousands of ducats, with excellent family connections in their home town, with political involvement at home, with diversified businesses and with fiefs in Koper district and elsewhere in Istria, what else was needed to break through to the top of local society? The top of the nobility in Koper at this time was made up of members of families that owned significantly larger tracts of land in the district, significantly larger salt-pans, a greater volume of fiefs outside Koper district, family connections with vassals of the Counts of Gorizia in Istria and Friuli, and above all intensive business and family connections with the Venetian nobility. Unlike the Brate family, the members of these families were involved in the export of large quantities of quality wine to Venice through these connections. They placed money in Venetian public debt (*camera imprestitorum*) in excess of the total value of the assets inventoried in the Brate inventory.